

Tartu Ülikooli avatud ülikooli õppevormi uuring

KOKKUVÕTE

Kadri Vakmann
Laura Kirss
Hanna-Stella Haaristo
Mihkel Nestor

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

2012

Uuringu tellis ja selle tegemist toetas Tartu Ülikooli õppeosakond, uuringut kaasrahastati ESFi Primuse programmist.

Suur tänu kõigile, kes uuringu valmimisse panustasid. Eriti soovime tänada küsimustikele vastanud ja intervjuueeritavaid selle eest, et nad leidsid aega vastamiseks ja oma mõtete väljendamiseks. Oleme väga tänulikud Tartu Ülikooli õppeosakonnale asjalike kommentaaride ja abi eest!

Autorid

Kadri Vakmann on Praxise külalisuurija. Kadri on lõpetamas oma õpinguid Tartu Ülikooli riigiteaduste instituudis, Praxise hariduspoliitika programmi juures on ta erinevates projektides kaastööd teinud 2011. aasta suvest. Peale riigiteaduste on Kadri end eraldi täiendanud andmeanalüüsi ja statistika alal. Ülesanne projektis: analüütik.

Laura Kirss on Praxise hariduspoliitika programmi direktor. Ta on Praxises hariduspoliitika alast eksperditööd teinud alates 2007. aastast, juhtides erinevaid analüüsi- ja uuringuprojekte ning osaledes neis analüütikuna. Viimase aja suurimatest kõrgharidusprojektidest juhtis Laura Euroopa üliõpilaste sotsiaal-majandusliku olukorra uuringut EUHOSTUDENT IV, pedagoogilise praktika analüüsi Eesti kõrgkoolides ja kõrghariduse kättesaadavust käsitletud projekti. Laural on Tartu Ülikooli magistrikraad avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika erialal. Ülesanne projektis: projektijuht ja analüütik.

Hanna-Stella Haaristo on Praxise hariduspoliitika programmi analüütik alates 2011. aastast. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialal ning töötanud varem Eesti Üliõpilaskondade Liidu sotsiaalpoliitika nõunikuna. Praxise analüütikuna on ta osalenud pedagoogilise praktika analüüsi, üliõpilaste sotsiaal-majandusliku olukorra uuringu EUHOSTUDENT IV ning kutseharidusasutuste vilistlaste analüüsi koostamisel. Ülesanne projektis: analüütik.

Mihkel Nestor on Praxise hariduspoliitika programmi analüütik, kes on spetsialiseerunud kutse- ja täiskasvanuharidusele ning haridusökonoomikale. Mihkel töötas aastatel 2008–2011 Haridus- ja Teadusministeeriumis kutse- ja täiskasvanuhariduse valdkonna analüütikuna. Mihklil on Tartu Ülikooli magistrikraad majandusteaduse erialal. Ülesanne projektis: analüütik.

Poliitikauuringute Keskus Praxis on Eesti esimene sõltumatu, mittetulunduslik mõttekeskus, mille eesmärk on toetada analüüsile, uuringutele ja osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamise protsessi.

Poliitikauuringute Keskus Praxis

Tornimäe 5, III korrus
10145 Tallinn
tel 640 8000
www.praxis.ee
praxis@praxis.ee

Väljaande autoriõigus kuulub Poliitikauuringute Keskusele Praxis. Väljaandes sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Vakmann, Kadri, Laura Kirss, Hanna-Stella Haaristo, Mihkel Nestor 2012. Tartu Ülikooli avatud ülikooli õppevormi uuring. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Kokkuvõte

Tartu Ülikooli avatud ülikooli õppevormi uuring, mis tugines nii varasematele teemakohastele uuringutele-analüüsidele kui ka üliõpilaste, õppejõudude-programmijuhtide ja koordinaatorite värskele küsitlusele ja kolmele juhtumiuuringule, annab ülevaatliku pildi selle õppevormi toimimisest. Siinses peatükis võetakse kõigepealt uurimisküsimuste kaupa kokku põhitulemused, seejärel esitatakse soovitusi ja ettepanekuid edaspidiseks.

Sihtrühmade hinnangud päevase ja avatud ülikooli õppevormi erinevustele

Õppejõudude hinnangul erineb avatud ülikooli õpe päevasest õppest eelkõige selle poolest, et aine õpetamise korraldus on erinev – 82% õppejõududest ütles, et nad korraldavad avatud ülikooli õpet teisiti kui päevast õpet. Peaaegu iga kümnes õppejõud leidis siiski, et tema õpetusviis ei erine avatud ülikoolis ega päevas õppes. Kuna avatud ülikoolis on peamine rõhk üliõpilaste iseseisval tööol, on ootuspärane, et nende kahe õppevormi põhierinevuseks ongi õppekorraldus. Suur iseseisva töö osakaal avatud ülikoolis eeldaks ka teisi õppemeetodeid ja -materjale, kuid nende olemasolu õppejõudude vastused ei peegelda. Ainult iga kolmas õppejõud ütles, et kasutab avatud ülikoolis teisi õppemeetodeid, ning üksnes 12% nimetas teistsuguste õppematerjalide kasutamist. Iga viies (20%) õppejõud on kehtestanud avatud ülikoolis aine läbimisele teistsugused nõuded kui päevas õppes.

Poolte õppejõudude (51%) hinnangul ei ole avatud ülikooli üliõpilased enamasti päevase õppe üliõpilastest akadeemiliselt vähem võimekad. Rohkem kui pooled (53–55%) õppejõud ei tee ainete sooritamiseks ja õppekava läbimiseks avatud ülikooli tudengitele allahindlust. Võrreldes päevase õppe üliõpilastega paistavad avatud ülikooli tudengid õppejõududele motiveeritumate (55%) ja nõudlikumatena (53%), neid iseloomustab üsna sageli huvi uute teadmiste ja oskuste vastu ning aktiivsus õppetööst osavõtmisel. Õppevormi eripärast tulenevalt vajavad nad samal ajal rohkem nõustamist ja juhendamist.

Õppekoordinaatorid arvavad enamasti, et avatud ülikooli üliõpilased ei ole akadeemiliselt vähem võimekad kui päevase õppe üliõpilased, samuti ei ole neile esitatavad nõudmised leebemad. Erinevus seisneb aga selles, et avatud ülikooli tudengid vajavad iseseisvaks õppimiseks teistsuguseid õppematerjale.

Avatud ülikooli üliõpilastel oli suhteliselt keeruline tuua esile päevase ja avatud ülikooli õppevormi erinevusi, sest neil puudub enamasti otsene võrdlusalus – neil võivad olla päevase õppe kogemused kas varasemast ajast või üksnes vahendatud kokkupuuted oma tuttavate, sõprade või kolleegide kaudu. Seetõttu on loomulik, et iga kolmas (29%) avatud ülikooli õppur ei osanud avatud ülikoolist saadavaid teadmisi ja oskusi päevase õppe omadega kõrvutada. 38% üliõpilastest pidas avatud ülikooli taset paremaks või sama heaks, 27% hindas seda veidi päevasest õppest kehvemaks. Ainult 6% oli arvamusel, et avatud ülikoolist saadav haridus on päevase õppega võrreldes tunduvalt kehvem. Kõige kriitilisemad on avatud ülikooli hariduse suhtes õigustudengid, kellest peaaegu pooled (49%) on arvamusel, et nende õppe kvaliteet on päevase õppega võrreldes kas veidi või tunduvalt kehvem. Kõige kõrgemalt hindavad avatud ülikooli teadmisi Narva kolledži üliõpilased.

Õppejõududest peab avatud ülikoolist saadavat haridust päevase õppega võrreldes samaväärseks 16%, enam-vähem samaväärseks 44%, veerand (26%) on arvamusel, et avatud ülikooli haridus on mõnevõrra halvem, ja 8% on veendunud, et märksa halvem. Koordinaatorite hinnangud langevad õppejõudude omadega kokku.

Sihtrühmade rahulolu avatud ülikooli õppe- ja töökorraldusega ning sagedasemad probleemid

Üliõpilased on avatud ülikooli õppega väga rahul – üle poole neist (53%) hindab avatud ülikooli vaid kõige kõrgemate pallidega ja peaaegu sama paljude (44%) arvates on avatud ülikooli õppe tase keskmine. Üksnes 3% pani avatud ülikooli õppele väga madalad pallid.

Üliõpilaste suur rahulolu väljendub eeskätt selles, et õppekorraldus on nende jaoks sobiv – õppekorraldusele on etteheiteid suhteliselt väikesel hulgal üliõpilastel. Kõige kõrgemalt hinnati õppesessioonide toimumiskohti ja õppetöö korraldajate kättesaadavust, millega olid väga rahul vastavalt 51% ja 49% vastanutest. Vähem ollakse rahul tunniplaani ja õppekorraldusliku teabe kättesaadavusega, mille suhtes väljendas rahulolematust viiendik üliõpilasi.

Teisalt osutavad tudengite arvamused sellele, et õppeteenustasu ja pakutava hariduse kvaliteedi suhe ei ole päris asjakohane – ainult pisut üle kolmandiku (33%) vastanuid hindab seda suhet väga heaks või heaks. Enam-vähem heaks peab pakutavat hinna ja kvaliteedi suhet 50% ja halvaks 15%. Taas on kõige kriitilisemad õigusteaduskonna üliõpilased, kellest 27% arvates on hinna ja kvaliteedi suhe halb. Kõige positiivsema hinnangu andsid õppeteenustasu ja pakutava hariduse kvaliteedi suhtele Viljandi kultuuriakadeemia üliõpilased.

Üks asjaolu, mis tekitab üliõpilastes – eeskätt õigusteaduskonna tudengites – rahulolematust, on õpetatavate ainete valik. Kui kõigist tudengitest ligi kolmandik (30%) väidab, et neil pole võimalik õppekavas olevaid huvipakkuvaid aineid (nt valikaine) võtta, siis õigusteaduskonnas on selle probleemi üle kurtvaid üliõpilasi lausa 41%.

Õppetöö korralduse või kvaliteediga seonduvalt põhjustab avatud ülikooli (aga ka päevase õppe) üliõpilastes rahulolematust ka õppejõudude ebapiisav tagasiside (19% peab tagasisidet sageli ja 59% mõnikord ebapiisavaks). Iseseisva töö tagasiside ebapiisavust nimetab enamasti kesiseks kolmandik (35%) üliõpilasi. See teema puudutab kogu ülikooli. Samuti tekitab suhteliselt tihti (20%) probleeme õppekirjanduse kättesaadavus, õppe liigne teoreetilisus (15% jaoks sageli ja 70% jaoks mõnikord) ning õppe liigne raskus või keerulisus (3% jaoks sageli ja 70% jaoks mõnikord). Kohati kurdavad tudengid ka õppejõududega kontakti leidmise üle (7% sageli, 50% mõnikord). Peaaegu kolmandiku üliõpilaste jaoks on sageli raske jaotada aega töö ja pere ning õpingute vahel.

Õppejõudude vastustest nähtub, et nende üldine rahulolu avatud ülikooli õppe- ja töökorraldusega on suur – üle 80% neist on õppekorralduse eri tahkudega kas väga või pigem rahul. Kõige rohkem (48% väga rahul) pakub rahulolu õppetöökorraldajate asjatundlikkus ja abivalmidus. Mõnevõrra vähem on meeltnööda õppesessioonide toimumisaeg ja tunniplaan: 16–18% vastas, et nad pigem ei ole nende aspektidega rahul. Arvestades avatud ülikooli toimimisloogikat, on see ilmselt mõnevõrra paratamatu, kuid sellest hoolimata vajab see küsimus (õppejõudude motivatsioon õpetada nädalavahetusel) kindlasti jätkuvat tähelepanu.

Koordinaatorite sõnul on üliõpilastel peamine õppetöö kvaliteediga seonduv probleem juhendaja leidmine, aga teatud määral ka õppejõudude ebapiisav tagasiside, raskused juhendajaga koostöö tegemisel, õppe liigne keerulisus, vaba- ja valikainete vähesus, õppeainete kohta antava teabe ebapiisavus ning rahulolematust õppejõudude suhtlemis- ja õpetamisoskusega.

Avatud ülikooli vilistlaste hinnangud avatud ülikooli korralduslikule ja sisulisele küljele, omandatud oskustele ja teadmistele

Vilistlaste uuringud osutavad õppijate suurele rahulolule avatud ülikooliga. Enamik selle õppevormi valinutest on rahul, ainult üksikud on seda otsust kahetsenud. Viimase TÜ vilistlaste uuringu andmetel leidis 87% vastanutest aasta pärast õpingute lõpetamist, et nende õpe oli vastavuses õppekavale esitatud ootustega. Peaaegu kõik (97%) olid oma erialavalikuga rahul. Seejuures hinnati kõrgelt õppejõude ja nende õpetamise taset, juhendamist ja õppetöö korraldust. Lõpetajate hinnangud ülikoolist saadud erinevatele pädevustele olid samuti valdavalt väga head, eelkõige väärtustati erialaste teadmiste ja oskuste edasiarendamist ning uurimis- ja analüüsioskusi. Vähem oldi rahul praktikavõimalustega, mida hindas negatiivselt ligi veerand (24%) vilistlastest. Mis puudutab saadud teadmisi ja oskusi, siis selgus vilistlaste hinnangutest, et võrreldes erialase pädevuse kujundamisega on ülikool pööranud vähem tähelepanu võõrkeele- ja juhtimisoskuse arendamisele, mida hindas kõrgelt vastavalt üksnes 32 ja 37%. Varasematest avatud ülikooli uuringutest on ilmnenu, et eelkõige on üliõpilased probleeme seostanud õppejõududega: nende õpetamisoskusega, vähese juhendamise või juhendaja leidmise raskustega ning konsulteerimisvõimaluste nappusega. Korralduslikust küljest on ette heidetud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite põhise õppe, seminaride-diskussioonide ning võõrkeeleõppe vähesust, samuti õppematerjalide kehva kättesaadavust ja ebapiisavust.

Ühiskondlik vajadus avatud ülikooli õppe järele

Avatud ülikooli järele on käesoleva uuringu kohaselt selge vajadus olemas, sest väga suur osa õppijaid (84%) on selle õppevormi valinud seepärast, et see sobib nii töö kui ka pere kõrvalt teadmiste omandamiseks. Ka õppejõudude ja koordinaatorite hinnangul on tegemist vajaliku õppevormiga. Suur osa õppejõude on seisukohal, et avatud ülikooli üliõpilased ei ole päevase õppe üliõpilastega võrreldes vähem võimekad. Ka intervjuud ja avatud ülikoolis õppida soovijate arvukus (eriti õigusteaduse ja majanduse erialal) osutavad sellele, et sellel õppevormil on ühiskonnas täita oluline roll tööturul olevate inimeste teadmiste ja oskuste ajakohastamise toetajana.

Järeldused ja ettepanekud

Ehkki uuringu tulemuste põhjal võib öelda, et avatud ülikooli toimimises suuri probleeme ei ole ning üldine rahulolu on võrdlemisi suur, tekitab mõningast muret asjaolu, et avatud ülikoolist saadavate teadmiste ja oskuste taset ei peeta päevase õppe omaga siiski täiesti samaväärseks, kuigi saadav diplom on täpselt sama. Alljärgnevalt on antud soovitusi ja tehtud ettepanekud, et aidata avatud ülikooli toimimist tõhustada ja tulemuslikumaks muuta.

- Suhteliselt suure osa üliõpilaste jaoks tekitab probleeme töö ja pereelu ühitamine õpingutega, mis näitab nende mõnevõrra ebarealistlikku ootust avatud ülikoolis õppimise ja sellega seotud töömahu suhtes ja oma suutlikkuse ülehindamist. Seepärast vajaks avatud ülikooli võimalikud üliõpilased paremat eelteavet selle õppevormi olemuse ja nõuete kohta. **Avatud ülikooli kohta tuleks pakkuda täpsemat teavet. Eelkõige tuleks selgitada seda, mida tähendab seal õppimine täiskoormusega pereinimese jaoks, sealhulgas seda, millised kulutused õpingutega kaasnevad. Samuti vajaksid vastuvõetud üliõpilased paremat nõustamist aja planeerimise, õppetöö korralduse ja õppekoormuse valiku teemal.**
- Analüüs näitas, et kohati on õppijate akadeemilise võimekuse ja keeleoskuse tase väga ebaühtlane (mis tuleneb sellest, et ülikooli rahaline olukord sunnib mõnikord vastu võtma ka madalama tasemega üliõpilasi) ning see väljendub õppe keerukuse ja võõrkeelse õppega seotud probleemides üliõpilase jaoks. **Seetõttu peaks pöörama edaspidi õppijate valikule**

suuremat tähelepanu. Välja tuleks selgitada tulevase õppija õpimotivatsioon, võimekus õppida asjaomase õppekava järgi ja keeleoskus. Samuti tuleks kontrollida tema ootusi avatud ülikoolis õppimise suhtes, st seda, kas ta hindab õppekoormust ja -kohustusi realistlikult.

- Uuringust selgus, et ülikoolis esineb kitsaskohti avatud ülikooli õppe kvaliteetseks pakkumiseks. Et selles õppevormis õppimine eeldab üliõpilastelt suures mahus iseseisvat tööd, peavad olema loodud ka selleks sobivad tingimused – iseseisvat õppimist toetatakse asjakohaste õppematerjalidega, iseseisvale tööle antakse piisavalt sisukat tagasisidet ja üliõpilastel on võimalik õppesessioonide vahel õppejõududega nõu pidada. Uuringu tulemuste põhjal pole ülikoolis aga piisavaid tingimusi loodud. See on peamiselt seotud õppejõudude aja planeerimisega (õpetamine ülekoormuse arvelt, koormusarvestusse läheb ainult auditoorse töö maht, avatud ülikoolis õpetamist tajutakse lisategevusena) ning ülikooli rahaliste ressursside ebapiisavusega. **Seetõttu tuleb luua selgus õppejõudude koormusarvestuses ja luua avatud ülikooli õppe kvaliteetseks pakkumiseks sobivad tingimused, sh koostada ja teha kättesaadavaks sobilik õppekirjandus ning tagada üliõpilastele piisav tagasiside (nt kasutada senisest rohkem õppetööassistente ja e-õppe võimalusi). Ilmselt tuleks kasuks ka avatud ülikooli jaoks vajalike spetsiifiliste õpetamisoskuste koolituste pakkumine.**
- Üliõpilased pole uuringu andmetel rahul sellega, et neil pole oma õppekava järgi võimalik õppida piisavalt valik- ja vabaaineid. Õpetamiseks ei jätku õppejõude, mõnikord on üliõpilasi liiga vähe registreerunud, samuti on neid aineid keeruline tunniplaanis mahutada. **E-õppe kaudu, mida praegu kasutatakse avatud ülikooli õppevormis vähe, saaks valik- ja vabaainete valikuvõimalusi suurendada. Üldisemas plaanis vajavad õppejõud koolitust ja nõustamist e-õppe võimaluste alal, et kasutada neid avatud ülikooli õppes rohkem. Videoloengute kasutuselevõtt võimaldaks aga avatud ülikooli üliõpilastel saada osa ka päevase õppe tudengite ainetest.**
- Uuringu tulemused lubavad järeldada, et osas teaduskondades ja kolledžites käib avatud ülikooli õppe pakkumine üle jõu, mistõttu ei suudeta õppe kvaliteeti igal ajal tagada. **Seetõttu peaks iga üksus hindama ja analüüsima suutlikkust pakkuda kvaliteetset õpet: tagada tuleb pädevate õppejõudude olemasolu, avatud ülikoolis õpetamiseks vajalikud oskused ja motiveeritus pakkuda kvaliteetset õpet.**